

Keresztény értékek az irodalmi művekben

Fiataljaink keveset olvasnak, főként igaz ez a megállapítás a konzervatív értékrendű, klasszikus irodalomra. Pedig az értékes irodalom fontos szerepet játszik/játszhat a nevelésben. Talán mindannyian megtapasztaltuk, *hogy személyiségformáló erővel bír az a keresztény értékrendű irodalom, amely az esztétikum mellett (nem helyette) az erkölcsi értékre fektet nagy hangsúlyt*, mivel értékközpontú, távlatos, egy magasabb rendű világról tudósít, bennük van az Istenre hagyatkozás békéje, biztonsága.

Írásomban néhány olyan, a középiskola 11. és 12. évfolyamán feldolgozható művet ragadok ki, amely az igazságosság és az irgalom kérdésével is foglalkozik. Többek között *Herczeg Ferenc* egy novelláját, *Márai Sándor* gondolatait 1956 kapcsán, *Rónay György*, *Pilinszky János* verseit vagy *Babits Mihály* mindenki által jól ismert művét, a Jónás könyvét. Az említett művek kiváló lehetőséget biztosítanak arra, hogy a bennük rejlő fontos erkölcsi fogalmakat körbejárjuk, a diákokkal megvitassuk, ez által a formálódó értékrendjükbe beépítsük. Hiszen a nevelés alapja a normák és értékek szilárd rendszere, és – mint tapasztaljuk – a fiatalok várják tőlünk az igazodási pontok megmutatását. Várják a tiszta, átlátható értékek felmutatását, azaz **a hit, az erkölcs, a szeretet, a remény és az irgalmasság** eszméjének elméleti értelmezését és gyakorlati példaállítást.

Az irgalmasság gondolkörét tekintem írásom kiindulópontjának, és a kiválasztott irodalmi művek alapján ezt, mint keresztény alapmagatartást, az Isten és az embertársak irányában megnyilvánuló cselekvő szeretetet emelem ki. A kiválasztott művek – az irodalomórák szűkössége miatt – inkább az osztályfőnöki órák keretében, katolikus ifjúsági találkozók, lelki napokon motiválhatnak tartalmas beszélgetéseket.

Mi is az irgalmasság? Szemben áll-e az igazságossággal? Ferenc pápa írja: „Az irgalmasság is egy olyan elérendő cél, amely erőfeszítést és áldozathozatalt kíván.... A Szentírásban az igazságosság lényegében az Isten akaratára való bizalomteljes ráhagyatkozás. Jézus több alkalommal is beszélt arról, hogy a hit fontosabb a törvény megtartásánál. Így kell értenünk a botránkozó farizeusokhoz intézett szavait is, melyek akkor hangzottak el, amikor egy asztalhoz ült Mátéval és a többi vámosmal és bűnösrel: *Menjetek és tanuljátok meg, mit jelent: »Irgalmasságot akarok, nem áldozatot.« Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket (Mt 9,13).*” (Ferenc pápa 2015: 25)

Szintén Ferenc pápa gondolatait idézem: „Nem feledkezhetünk meg arról a nagy tanításról, melyet **Szent II. János Pál** adott a *Dives in misericordia* kezdetű második enciklikájában, ... A szent pápa **mindenekelőtt kiemelte, hogy napjaink kultúrájában feledésbe merül az irgalmasság:** » Úgy tűnik, korunk emberének lelkülete szembefordul az irgalmas Istennel, talán jobban, mint korábban. S azt is megpróbálja, hogy az emberi szívből kiirtsa, és az életből kiiktassa az irgalmasság gondolatát is. Úgy véli ugyanis, hogy az irgalmasság szava és fogalma nehézséget okoz annak az embernek, aki az eddig soha nem látott tudományos és technikai fejlődés jóvoltából hatalma alá vetette a Földet, és a

történelemben eddig soha nem tapasztalt mértékben uralkodik rajta (Ter 1,28). Ez az olykor egyoldalúan és felszínesen értelmezett Föld feletti uralom, úgy tűnik, nem hagy helyet az irgalmasságnak.«” (Ferenc pápa 2015: 14-15.)

A fenti sorok is azt sugallják, amit mi is naponta tapasztalunk, hogy **nagy kihívás ma a tanórákon vagy a fiatalokkal való együttlétben ilyen mély és elvont fogalmakról beszélgetni.** Hiszen fiatalok, és keresik az eligazodási pontokat, éppen ezért igénylik a komoly és tartalmas beszélgetéseket, de mégis nehéz kiérdemelni a bizalmukat, nehéz eljutni odáig, hogy őszintén megnyilatkozzanak ennyire belső, az identitást, az erkölcsi értékrendet érintő problémában. Ha sikerül is őket őszinte megszólalásra bírni, ítéletük akkor is fekete-fehér lehet, természetes módon – életkoruknál fogva – megfogalmazott véleményükben az irgalom és igazságosság szemben állhat majd egymással. Jó példát jelent erre a tékozló fiú története, ebben az apa feltétel nélküli megbocsátását a legtöbben nem érzik igazságosnak, illetve az idősebb testvér sértettségével teljesen egyetértenek.

További nehézséget jelenthet az, hogy mit érthet irgalmasságon ma egy 17–18 éves fiatal, aki a szót aktívan – talán – sohasem használta beszédében, csak passzívan ismeri. Szükséges a szó jelentésének megértetése, amelyben a Biblia segíthet. Mivel feltételezhetjük, hogy az irgalom szót aktívan nem használják, így a tartalmukat bizonytalanul ismerik, és mivel főként szakrális közegben hallják, ennek következtében a mindennapi életre nem is vonatkoztatják.

És hogy a kiindulás problémakörét tovább árnyaljuk, meg kell fogalmaznunk azt is, hogy korunkban, *napjainkban a legnagyobb kihívás irgalmasságra nevelni gyerekeinket, hiszen minden ennek ellenében hat.* Hiszen azt akarjuk, hogy érvényesüljön, helytálljon, győzzön a gyermekünk, azaz nem alázatra, mások önzetlen segítségére, megbocsátásra neveljük őket, hanem az önmegvalósításra. És ezt a nevelés egészen hatékonyan végigvitte! Valóban, **a fiatal generáció nagy része önmegvalósításra törekszik.** De segíthet a folyamat lassításában, talán megállításában a beszélgetés, a vita, a példák felmutatása, és ehhez kiváló lehetőséget biztosítanak az irodalmi művek és természetesen a Biblia.

A nyolc boldogság egyike így hangzik: „**Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmazznak**” (Mt 5,7). Miben, hogyan nyilvánulhat meg az irgalmasság, mit is jelent a szó? A válasz bonyolult, sokrétű, mivel a fogalom is sokféle árnyalatot rejt, az összegyűjtött rokon értelmű szavak egymáshoz képest sokféle többlettartalmat foglalnak magukban. Egyrészt a „lehajló” szeretetben, a megbocsátásban ragadhatjuk meg, hiszen az irgalmasság olyan erkölcsi erény, mely képessé tesz a segítségnyújtásra akkor is, ha ez az igazságosság és a jog alapján nem várható el. Az erkölcsileg erősebb, nagyobb lehajlása a gyengébbhez, készség a megbocsátásra, a részvételre, a szolidaritásra (Magyar Katolikus Lexikon).

A Biblia segítségével az irgalom szóhoz diákjainkkal sok szinonimát kerestethetünk, olyanokat, amelyek a fogalomnak vagy egy kisebb, vagy akár nagyobb részét megvilágítják. Bizonyára **az első gondolat a megbocsátás,** ahogy a Miatyánkban is szerepel: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek” (Mt 6,12). Benne van az a viszonyosság, kölcsönösség, amelyet nehezünkre esik önmagunkra vonatkoztatnunk: ahogy az Atya megbocsátja a mi bűneinket, úgy nekünk is meg kell bocsátanunk az ellenünk vétők bűneit. Értelmezethetjük a kiengesztelődés szót, amelyet katolikus fiatal gyakran hallhat, de talán ritkán gondolkodik el rajta. **„Engesztelődjete ki szívből egymással!”** A tékozló fiúról szóló példabeszéd (Lk 15,11–32) segítheti a gondolat megértését. Az apa

feltétel nélküli megbocsátását könnyebb megérteni és elfogadni, mint az idősebb fiú részéről elvárt kiengesztelődést. De talán még nehezebb a tékozló fiú lelkében lezajlott folyamatot, az ő visszatérésének motívumát megvilágítani. Mert a gondolat, majd a tett – hazatérés az atyai házba – nehéz döntések árán született meg. Hiszen a fiúnak először szembe kellett néznie az igazsággal, azzal hogy milyen súlyos a vétke, azzal hogy ennek milyen súlyosak a következményei, aztán azzal, hogy belátta bűnös voltát, megbánta azt, és most alázattal, megtört lélekkel, de mégis elszántan, bocsánatot remélve, de az elutasítás kockázatával is számolva, haza indul. A jogi értelemben vett igazság nem ezt a végeredményt hozná, itt tehát úgy tűnik, az igazság és az irgalom szemben állnak egymással. Idézhetjük Lukács evangélistától: **„Legyetek hát irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas!”** (Lk 6,36). Ez szintén a megbocsátó szeretetet juttatja eszünkbe. A szívtelen szolgáról szóló példabeszéd (Mt 18,23–35) ugyancsak az irgalmasságot állítja a középpontba. Az Ószövetségben is akad az irgalmasság gondolata köré épülő sok példa: „irgalma örökké tart”- hangzik a hálaénekekben. (Zsolt 136) „Hát akkor én ne irgalmazzak Ninivének, a nagy városnak, amelyben több mint százhuszezer olyan ember van, aki még nem tud különbséget tenni a jobb és a bal keze között, és igen sok állat?”(Jón 4,11) Ezek a bibliai példák a megbocsátást, a kölcsönös kiengesztelődést, az irgalom mindent felülíró voltát állítják a középpontba.

Másrészt **az irgalmasság fogalmába a megbocsátáson túl a részvét, a segítő szeretet is beletartozik.** Mindig példaként hozzuk az irgalmas samaritánus esetét, akinek a cselekedete attól lett irgalmassággá, hogy megállt, észrevette a szenvedő, bajban levő embert, megsajnálta és segített rajta. (Lk 10,30–37). A példák sora bővíthető a szentek, szentéletű emberek cselekvő szeretetének bemutatásával. Az ilyen, mértékül szolgáló személyek sokaságát tudjuk felsorolni, akiknek élete az irgalmasság gyakorlását bizonyítja. Irgalmas volt *Szent Márton*, akire a 2016-os esztendőben emlékeztünk születésének 1700. évfordulója kapcsán, mert a fázó koldusnak adta a köpenye felét. „Márton, a hittanuló öltöztetett engem ebbe a köpenybe” – mondja álmában Jézus (Kiss 1996:14). Irgalmasságot gyakorolt *Árpád-házi Szent Erzsébet* vagy *Kalkuttai Boldog* – ma már *Szent –Teréz* anyja. Ők a testi szenvedést, a nélkülözést, a nyomorúságot akarták enyhíteni, de mellette ott volt mindig célként a lélek szenvedésének csökkentése is, az, *Boldog Apor Vilmos* ima, az együttérzés, a szenvedő ember szeretete. Egyházmegyénk szentéletű mártír püspöke ugyancsak a könyörületes, irgalmas, szegényekhez oda forduló szeretetéről ismert. A halála előtti utolsó óráiban így könyörög: „Fölejánlom összes szenvedéseimet engesztelésül a saját bűneimért, de fölejánlom papjaimért, híveimért, az ország vezető embereiért és ellenségeimért. Kérem, Istent, ne tulajdonítsa nekik bűnül azt, amit elvakultságukban az Egyház ellen tesznek” (Soós 2005: 25).

A bibliai példák bősége található Ferenc pápának az Irgalmasság Szent Évét megnyitó bullájában (Ferenc pápa 2015).

Ha az irgalmasság fogalmának gazdag tartalmát akarjuk megvilágítani, akkor érdemes a rokon értelmű szavakat összegyűjteni, jelentésüket megmagyarázni. *Az irgalmasság* magában rejtja a segítő és megbocsátó szeretetet, a kiengesztelődést, de eszünkbe juthat róla a *jóság, a szánakozás, a sajnálat, a könyörület, az együttérzés, a szánalom, a megkegyelmezés, a részvét, a könyörületre, együttérzésre hajló, jóindulatú segítőkészség is.* Ezeket a szinonimákat össze kell gyűjtenünk a diákjainkkal, és ízlelgetni, mondatokba, történetekbe foglalva értelmezni kell velük együtt, hiszen bonyolult az érzés, a gondolat, illetve ritkán tapasztalt a cselekedet, amit magukba foglalnak. Elgondolkodtató az alábbi néhány sor,

ugyanis nem biztos, hogy így éljük meg azt a részvétet, amelyet talán egy hajléktalan vagy szegény, elesett ember láttán gyakorolunk. „Nem részvét az, ha csak azért adok, hogy rossz lelkiismeretemet megnyugtassam. **A részvét: lényege szerint két szív találkozása.** Nem az a fontos, hogy adok, hanem hogy hogyan adok, a pillantásom minősége, az odahallgatásom minősége, a mozdulatomon átfénylő szeretet. Ha valóban a szeretet vezet, figyelni fogunk annak minőségére, amit adunk. Ha éhezővel találkozunk, jó kenyeret kell adnunk neki. De gyöngéden és tisztelettel... A részvét nem azt jelenti, hogy megszüntetjük a másik szenvedését, inkább, hogy együtt hordozzuk vele. Ha egy anya gyermekét temette el, nem tudjuk eloszlatni a gyászát. De együtt bandukolhatunk vele, együtt sírhatunk és imádkozhatunk vele. Bátoríthatjuk és megerősíthetjük. Legnagyobb segítség, ha megérzi, hogy barátra lelt bennünk, aki megérti őt, nincs a bajában egyedül... Aki próbálta, tudja: ehhez az irgalmassághoz türelem kell, alázatosság, megilletődött tisztelet – és igaz húsvéti hit.” (Jelenits 1994. 39–40) Megszívlelendők *Jelenits István* gondolatai.

A *Máté-Tóth András* által idézett gondolat az irgalom egy hasonló definiálását adja: „Az irgalom szenvedélyes életmódot jelent annak tudatában, hogy minden teremtmény összetartozik a Teremtő akarata szerint. Az irgalmas élet beleteszteli a teljes saját energiát a kozmikus energiába, méghozzá két módon. A) Az igazságosságért vívott küzdelemben csökkent minden társteremtmény szenvedését. B) Ünnepli az életet, az időt és a teret, amin közösen osztozunk minden teremtménnyel, mert az az Egyetlen ajándéka, aki tele van irgalommal. **Az irgalom az univerzummal és annak Teremtőjével való rokonságunk és azok a cselekedetek, amiket ebből fakadóan hajtunk végre.**”

Megfér-e egymás mellett az irgalmasság és igazságosság? „Az irgalmasság nem ellentétes az igazságossággal, hanem Istennek a bűnös iránti magatartását fejezi ki, mellyel további lehetőséget nyújt számára a meggondolásra, megtérésre és hitre. ... Az igazságosság önmagában nem elegendő; a tapasztalat azt mutatja, hogy pusztán a törvényre hivatkozás kockáztatja a törvény megsemmisítését. Ezért lép túl Isten az igazságosságon az irgalmassággal és megbocsátással. Ez azonban nem jelenti az igazságosság leértékelését vagy fölöslegessé tételét. Épp ellenkezőleg: aki vétkezik, annak számítnia kell a büntetésre. Ez azonban nem a vég, hanem a megtérés kezdete, mert tapasztalhatóvá válik a megbocsátás gyengédsége. Isten nem veti el az igazságosságot, hanem egy magasabb rendű eseménybe burkolja, melyben megtapasztalhatóvá válik az igazi igazságosság alapja, vagyis a szeretet” (Ferenc pápa 2015: 27–28).

Mit tapasztalunk az irodalomban? Az irodalomnak – mint minden igaz művészetnek – nevelő, személyiségformáló ereje van! A keresztény irodalom ezt tudatosan, lényegéből fakadóan teszi, hiszen a hit táplálta Isten- és emberszeretetre épül.

Mindig is fontos volt és ma is fontos az irgalomról szólni, és még fontosabb azt megérteni, de legfontosabb volna e szerint élni és az irgalmasságot cselekedni. Amint már szó volt róla: a fiatal generáció „értékrendjét” az önmegvalósításért való versengés hatja át, és ebbe az életformába – úgy tűnik – maga az irgalom szó sem, de annak tartalma sem fér bele. Azonban azt is tapasztaljuk napról napra, hogy a fiatalok lelkében valami várakozás, keresés, a hit, a jóság, a biztonság iránti igény is ott van.

Az irodalmi művek elindíthatnak olyan gondolatokat, amelyek kapaszkodóul, útmutatásul szolgálhatnak, választ adhatnak a fiatal lelkét nyugtalanító kérdésekre.

*Herczeg Ferenc*¹: A sikkasztó felesége² című elbeszélése rövid terjedelmű alkotás, elolvasható vagy akár az órán felolvasható, sokféle gondolatot ébresztő mű. Az embertárs iránti szeretet alapján történő megbocsátás, egyáltalán a megbocsátás kérdése köré rendeződik a mű, de az elszalasztott, elmulasztott irgalmasság gyakorlása szintén fontos gondolatként merül fel. Hiszen a Bibliát idézve eszünkbe juthat, hogy kárára válhat a mulasztás annak, aki az irgalmasság kölcsönös gyakorlásáról megfeledkezik. A könyörtelen hitelezőről szóló példabeszéd (Mt 18,32–35) megvilágította, hogy Isten hajlandó minden bűnt megbocsátani, de az embertől is elvárja a kölcsönös megbocsátást.

Kevés szereplője van a novellának: Áldóné (és két kislánya), Imre, a barát, Jutka, a szobalány, Sári, a bonne és a rendőr, illetve folyamatosan hallunk Áldóról, a férjről, de ő nincs jelen tevőlegesen. Kiválóan megírt jellemrajzok vannak a műben. Elemzésre érdemes a szereplők minden mozdulata, gesztusa, a mimika, az elhangzott mondatok.

Először egy bírósági igazságszolgáltatás végeredményét kellene megfogalmaztatni a diákokkal a novellában zajló konkrét bűnesettel kapcsolatban. Szinte biztos, hogy az osztály tagjainak többsége azt a döntést hozná, hogy ha valaki bűnös (lopott), akkor jár a büntetés, bűnhődjön. Azaz Sári, a kis bonne lopott, tehát jogosan viszik el a rendőrségre. Bűne jelentéktelen, a jó szándék vezérelte, de az asszonya nem bocsát meg neki, nincs irgalom, bűnhődnie kell. Kiváló alkalom kínálkozik arra, hogy szembesítsük az igazságosság és az irgalmasság gondolatát. (Biztosan eszébe jut mindenkinek Arany János Ágnes asszony című balladája, ahol a bíró az igazságosság ellenében az irgalmasság gondolatát helyezi előtérbe, azaz Ágnes, a körülményekre való tekintettel nem az igazságos, a jog, azaz az igazságszolgáltatás oldaláról járó büntetést kapja, hanem fölötte irgalmat gyakorolnak: „Eredj haza, szegény asszony! ... Isten adjon/ Erőt ahhoz, és kegyelmet.”) Mit tennénk mi ebben az esetben, mi lenne „az igaz húsvéti hit”, amely motiválná döntéseinket? Összebékíthető-e igazság és irgalom?

A mű elolvasása után megállapíthatjuk, hogy nem csupán Sári szorul itt irgalomra, hanem több szereplő is. Érdemes tételesen összegyűjteni, ki mit tett vagy éppen nem tett, azaz mulasztott el, hogy idáig jutottak, kit miért ítélné el a bíróság, illetve ki miben vétett a keresztény erkölcs ellen. Ki szorul megbocsátásra, azaz ki követett el bűnt, és mit kell neki megbocsátani. Nyilván elsőként Áldónak, a férjnek az esetét szükséges megvizsgálni, hiszen ő sikkasztott. Azonban mérlegelni kell azt is, hogyan jutott el idáig, miért tette: „ennek a nyomorult embernek sikkasztóvá kellett lennie” – mondja a barát, illetve: „Mesébe való ennek az embernek a szíve, ha én nem volnék, biztosan tönkretenné magát...” – mondja a feleség. Aztán Áldóné, akinek a cselekedetei, a szavai a feleség, az anya szerepkörben, illetve mint gazdasszony a szolgálólányokkal való kapcsolatában, valamint a konkrét esetben a kis „bonne”-ról történő ítékezésében szintén sok gondolatot felvetnek.

Fontos beszélni Imréről, aki a család barátja, az ő szerepe, személyisége, döntései tanulságosak, nem véletlenül kéri őt a férj a közvetítő szerepre: „*Te gyakran szoktál nagy elnézéssel beszélni bűnbe esett emberekről.*” Ő kívülről szemléli a szereplők életét, mérlegeli

¹ Herczeg Ferenc: (1863, Versec –1952, Budapest)

² Tudásháló <http://www.tudashalo.com/?old=konyv&id=20>

tetteiket, hangosan gondolkodik. Végül közli a tényt, amiért jött. Vajon így akarta közölni a feleséggel a férj bűnét? Végül miért így tette?

Jutka, a szobalány kevés szerepet kap, de az idézett mondatok rávilágítanak, milyen kapcsolat fűzi az emberekhez, az asszonyához és Sárihoz: „Nagyságos asszony – mondta titokzatos hangon, de sugárzó arccal –, itt vannak a rendőrségtől!” Mire utal a sugárzó arc? „Jutka megtalálta a bonne holmija közt a zálogcédulát.” Milyen jogon kutatózott Sári dolgai között? „Jutka – akinek az egész jelenetben láthatólag igen nagy és előttem érthetetlen gyönyörűsége telt – egyenként fejtette le az ujjait (Sáriét).” **Vajon miért örült a szobalány Sári megalázásának?**

Sári vétke: „... ellopta és elzálogosította a karperecet ... A pénzt a vőlegényének adta, a postaszolgának ... Valami hiány esett a hivatalos pénzben (gondolom huszonkét forintról volt szó!), és mivel a királyi posta irgalmatlan az ilyen dolgokban, Sári meg akarta menteni a vőlegénye egzisztenciáját ... Azt hitte, hogy a nagyságos asszony nem fogja észrevenni, mert már több mint egy éve, hogy nem viselte azt a karperecet ... Az volt a tervük, hogy ha ketten a postással megtakarítottak annyit, akkor megint kiváltják az ékszer a zálogból, és Sári visszalopja megint a helyére ...” Lopott, tehát bűnt követett el. De milyen mértékű a bűn súlya? Megillette volna a megbocsátás? Áldóné magyarázata: „Nem vagyok szívtelen, azt maga is tudja. De ki nem állhatom az ilyen szentimentális okoskodást. Mindenki tudja, hogy mit tesz. Mindenki felelős azért, amit tesz. Vigye, kérem!” *Szívtelenség, szentimentális okoskodás? Mit gondolnak a tanulók ezekről a fogalmakról? Sokan tekinthetik ma szentimentális okoskodásnak az irgalmasság gyakorlását.*

A kereszténység alappillérei közé tartozik a „ne lopj” parancsa. Azonban a kereszténység legfőbb tanítása mégis a megbocsátás. A fenti novellában sokszor előkerül ez a szó, de Áldóné, a legfontosabb szereplő, mégsem képes a megbocsátásra. Kérdések sora merül fel, amelyekre egy jól szervezett beszélgetésben választ kell adniuk a diákoknak: helyesen cselekedett-e Áldóné a szolgálólány esetében, vajon te mit tettél volna, vajon képes lesz-e Áldóné az urának megbocsátani? És folytathatjuk tovább.

Az **irgalmas szóval ellentétes jelentésű szavak összegyűjtése** (irgalmatlan, könyörtelen, szívtelen stb.) szintén segítheti a tartalmak megvilágítását. Bizonyos mértékig a történet párhuzamba állítható a bibliai szívtelen szolgáról szóló példabeszéddel, ezzel összevetve vitát indíthatunk, és okosan irányíthatjuk diákjaink gondolatmenetét arról, hogy valóban szükséges-e a megbocsátást gyakorolni.

Példaként hozhatjuk a Bibliából azt a megszívlelendő választ, amelyet Jézus Péternek ad, amikor ő felteszi a kérdését: „Uram, ha vét ellenem embertársam, hányszor kell neki megbocsátanom? Talán hétszer? Mondom neked – felelte Jézus –, nem hétszer, hanem hetvenhétszer” (Mt 18,21-22).

Talán néhány tanuló ismeri Szent II. János Pál pápa életét, talán néhányan látták a Fehér ruhás vándor című filmet, és emlékeznek a börtönjelenetre, amikor elment merénylőjéhez a börtönbe, és őt átölelve megbocsátott neki. A szent pápa élete a példa, ő az Egyház és a saját nevében is gyakorolta a megbocsátást és a bocsánatkérést.

Egy másik, esztétikai és erkölcsi szempontból egyaránt kiváló alkotás *Márai Sándortól* származik. **Ima**³ címet viselő gondolatai 1956 novemberében a Szabad Európa rádióban hangzottak el, abban a megdermedt lélekállapotban, amelyet a forradalom leverése idézett elő. Az író a forradalom kitörésének hírére haza akart térni hazájába, a kommunizmus borzalmaival győzelmesen lerázó Magyarországra, de amire Európába ért, már a magyar forradalmat és szabadságharcot leverték. Haza nem jöhetett, de mégsem tért vissza azonnal Amerikába, még Európában maradt, és írásában azt idézi fel, ahogy ebben a lelkiállapotban Rómában, a Szent Péter-bazilikában imádkozik Istenhez. És itt éli meg azt a kegyelmi pillanatot, amelyben megérti az isteni irgalmasság lényegét. „Mint hogy az emberek e napokban nem tudnak válaszolni, az Istennel beszéltem. Ezt mondtam: Mindenható Isten, irgalmazd nekik és könyörülj rajtuk.” Miközben nézte Michelangelo Piétájának komoly, indulatmentes arcát, azt olvasta le erről a Piéta-arcáról: **„Nincs más megoldás, csak az irgalom.”**

Márai itt, ebben a reggeli csendben, ebben a szakrális térben megérti, hogy a „női tekintetben nem mások számonkérése és felelősségre vonása s legfőképpen nem az isteni gondviselés tagadása, hanem irgalom tükröződik.” (Rónay 1996) „Megértettem, hogy nem segíthet rajtunk többé más, csak a szeretet. De nem a sopánkodó, lelkendező szeretet, hanem a szakszerű, gyakorló, szívós irgalom.” Ott, a bazilikában elmélyedve, imádkozva elmondja a Miatyánkot: „Elmondtam a Miatyánkot. Először életemben mondtam el úgy, szó szerint, betű szerint, mint aki az utolsó szó jogán beszél. Mikor ezt a mondatot ismételtam: »...és bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek«: megértettem, hogy az Isten felelt.” És ez nyugalmat adott a lelkének.

Ebben az írásban az isteni irgalom egy másik területe rajzolódik ki előttünk. Az az irgalomgyakorlás, amely a legnehezebb, amelyet naponta elmondunk a Miatyánkban, de valószínű úgy, ahogy korábban tette Márai is, nem gondoljuk komolyan, nem is gondolunk bele, mit jelent. Ezt a részt – miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek – nem éljük át, nem gondoljuk végig, nem vonatkoztatjuk önmagunkra, és valószínűleg a legkevésbé valósítjuk meg a gyakorlatban.

„Megértettem, hogy a felelősség a miénk. Nem lehet többé elbújni kérdéseinkkel az isteni Gondviselés mögé. Napról napra, óráról órára cselekedni kell, személyesen. Adni, segíteni, erősíteni, tanítani, rejteni, vigyázni éjjel és nappal. Túlélni. És aztán azok, akik túlélnek, mondják el a Miatyánkot. Mondják ki, minden következménnyel ezt a mondatot: »És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek«. ...Rajtunk már nem segít más, csak a győzelem. Hiszek abban, hogy túléljük, és a végén győzelmesek leszünk. De csak akkor, ha megtanuljuk, hogy a felelősség a miénk, és ezért megtanuljuk, hogyan kell egymáshoz irgalmasnak lenni. Nincs más győzelem.”

Márai soraihoz az ellenség szeretete gondolatot idézhetjük meg bibliai párhuzamként. „Nektek, akik hallgattok, ezt mondom: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót gyűlölőitekkel. Azokra, akik átkoznak benneteket, mondjatok áldást, és imádkozzatok rágmalmazóitokért.” (Lk 6, 27–29). Vagy a *Szent Pál*-i gondolat: **„Ne engedd, hogy legyőzzön a rossz, inkább te győzd le a rosszat jóval.”** (Róm 12,21).

Súlyos, nehéz gondolatok, ezért időt kell rá szánni. A Miatyánkot, a Márai Imát és az idézett bibliai részeket jól meg kell értetni. Hiszen az isteni irgalmasság legnagyobb ajándéka

---

³ Tudásháló <http://www.tudashalo.com/?old=konyv&id=20>

a megbocsátás. Ugyanis az irgalmasság, a megbocsátás révén nem csak az ember talál nyugalomra, lelki békére, aki bocsánatot nyert, hanem az igazi jutalom a megbocsátó ember lelkében ragyog fel, mert ő éli meg az „igaz húsvéti hitet”, ő éli át az isteni kegyelem igazi mélységét, az ő hite, lelki békéje válik e cselekedet gyakorlása által tisztábbá, erősebbé, mélyebbé.

Lehet a sort további irodalmi művekkel folytatni. Sok költőt ihletett versírásra a Miatyánk (Reviczky Gyula: Miatyánk; Babits Mihály: Miatyánk; Sík Sándor: Néma Miatyánk; Dsida Jenő: Az utolsó Miatyánk⁴), ezekben a művekben az ellenség szeretetének gondolata hol hangsúlyosabb, hol kevésbé kiemelve fogalmazódik meg.

„S mivel gyöngék vagyunk a jóra:
Legyen hát vétkeink adója,
Hogy a midőn felebarátunk
Bánt, neki szívből megbocsátunk.” (Reviczky Gyula)

Babits Mihály a Húsvét előtt című versében a háború borzalmait követően szintén a megbocsátást fogalmazza meg. A vers végén leírt sorokat idézhetjük:

„Aki halott, megbocsát, ragyog az ég sátra.
...Ki a bűnös, ne kérjük,
szeressük és megértsük az egész világot.”

A tragédiával terhelt élethelyzetek vagy a nemzet tragikus sorsa elgondolkodtatja a művészeket, de sokszor az egyszerű embereket is, akik aztán keresik a tragédia, a fájdalom okozóinak adandó válaszokat. Hívő emberként azonban el kell jutnunk a Márainál elhangzó gondolathoz: „Nincs más megoldás, csak az irgalom.”

Távoli asszociáció, de felidézhető *Lev Tolsztoj* Ivan Iljics halála című története is. A mű vége fele olvassuk, hogy Ivan Iljics már régóta szenved, és haragszik az egész világra, főleg a környezetében lévő emberekre. És csak akkor tud elcsendesedni, békében meghalni, amikor a lelkében feléled a szeretet, a megbocsátás mások iránt. Ekkor megnyugszik: „Hát ez az! – szólt váratlanul fennhangon – Milyen boldogság!”⁵ A szenvedő, haldokló, a fájdalomtól napok óta üvöltő ember megérti környezete gyötrelmét, szenvedését és elhallgat, nem kínozza őket tovább, így ebből a hozzátartozói iránti szeretetből béke születik a lelkében. A mű végkicsengése éppen az lesz, hogy a főszereplő rádöbben arra, úgy kell intéznie halálát, hogy nekik, a családtagoknak ne fájjon, ne szenvedjenek. Ezt az irgalmas cselekedetet a szeretet, a megbocsátás eredményezi, és a következménye a megnyugvás a békés, boldog halál. **„Megértettem, hogy a felelősség a miénk.”** – mondta Márai, de Iván Iljics is megérti ezt, és így tud élete utolsó perceiben is az erkölcsi fejlődés útján továbblépni. A bűnöst, a másoknak fájdalmat okozó embert igazgá teszi az irgalom.

⁴ Tudásháló <http://www.tudashalo.com/?old=konyv&id=20>

⁵ Lev Ny. Tolsztoj: *Iván Iljics halála*. Európa Könyvkiadó, Budapest. 1976: 136.

A Biblia egyes ószövetségi részei, de különösen Jézus példabeszédei sok gondolatot ébreszthetnek hívő és nem hívő ember lelkében egyaránt. Sőt a példabeszédek életkoronként más-más tartalmat tesznek hangsúlyossá az ember számára. Fiatalon nehezebb elfogadni az igazságtalanságnak tűnő cselekedetet, csak később érlelődik meg a lélekben, hogy az igazságnál több az irgalom. Nagyon szemléletes művészi megoldással mutatja meg ezt *Babits Mihály* a Jónás könyvében. Jónás sokáig ellenáll, nem akar prófétaként a bűnös városba menni. Végül elmegy Ninivébe, és – mondhatjuk – bosszúságára Ninive lakosai megtérnek, bűnbánatot gyakorolnak. Jónás mégis várakozóan nézi a várost, talán abban is bízik, hogy a megtérésük nem lesz tartós, és az Úr büntetése utoléri Ninive lakosait. Azonban csalódnia kell, Isten irgalma megmenti Ninivét: „**Én ne szánjam Ninivét?**” – mondja neki az Úr. Babits humorosan közelíti meg ezt az irgalomról, megbocsátásról szóló művet, így a diákok számára is könnyebben felfogható az üzenet.

A cselekedeteinknek sokféle következménye van, amit valószínűleg nem is gondolunk végig. A tékozló fiú történetét a Bibliában olvasható példabeszéd alapján szoktuk értelmezni. Az apa, amikor látja tékozló fiának visszatérését, amikor messziről észreveszi, „részvétre indul” és eléje fut. „**Apja már messziről meglátta és megesett rajta a szíve. Eléje sietett, a nyakába borult és megcsókolta.**” (Lk 15,20) Nagy költőink más megközelítésben is megmutatják a történetet. *Rónay György: A tékozló fiú hazatérése*⁶ című költeménye a megszokottól eltérően nem a Rembrandt-képen látható pillanatot önti versbe, hanem úgy tesz, mintha az apa már korábban hírt kapott volna a fia hazatéréséről, és a készülődés boldogságát, a megbocsátás adta örömet szólaltatja meg.

A messzeség sugárzó pitvarában
angyalok jönnek-mennek, kék csuporban
tejet hoz egy, a másik nagy kosár
gyümölcsöt, fehér lenvászonnal asztalt
terít egy harmadik, nagy szárnyukat
becsukva szorgoskodnak ...

Pilinszky János megint más nézőpontot választ, versének címe: *A tékozló fiú keresése*⁷. Ebben a műben benne van, hogy a szülők a tékozló fiú lelkében feltámadt megbánás ideje előtt már megbocsátottak, és keresték, és hazavárják gyermeküket.

Itt lakott kétségtelenül.
Látod? Látom,
A mi fiúnk.
Ülj az ablakba, nézd a házakat,
aztán a szobát, falakat,
a jégveremnél hidegebb
éléskamrát, mosdóhelyet.
Most pedig induljunk haza.

⁶ Tudásháló <http://www.tudashalo.com/?old=konyv&id=20>

⁷ Tudásháló <http://www.tudashalo.com/?old=konyv&id=20>

József Attila Isten című versében így szól ez a visszafogadás, hazavárás motívum: „...hogyan az elfáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik, / s te kitért tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban / ott állsz az útjuk végén.” *Korzenszky Richárd* írja az idézett versrészletről: „A befogadás, a visszafogadás, a magához ölelés gesztusa a tékozló fiú példabeszédét juttatja eszünkbe...” (Korzenszky 1994:109). *Móricz Zsigmond Árvácska* című regényében a felszín alatt szintén a hazavárás reménye rejtőzik, ezt az író azzal is jelzi, hogy művét zsoltárookra osztja. Isten valamennyiünket így vár, türelmesen.

A téma folytatását jelentheti egy *projektmunka* keretében további művek összegyűjtése, bemutatása, értelmezése, vagy az irgalmasságot középpontba helyező szerzetesi közösségek, szentek, boldogok nevének gyűjtése, és a cselekedeteik, életpéldájuk feldolgozása, bemutatása. Véleményem szerint kiemelt figyelmet kell fordítani a 20. század vagy akár napjaink tiszteletreméltó és szent személyiségeire, közösségeire. Közelebb hozható az irgalmasság megélése, ha nem a középkorból, hanem a közelmúltból származnak a példánk.

Összegzésként elmondható, hogy a hívő ember **„nem nevelési eszközt lát a kereszténységben, inkább valami égboltot, amelyet igyekszik megnyitni gyermeke előtt.”** (Jelenits 2006:1). Így akarja a gyermek számára a tiszta, átlátható, örökérvényű értékeket közvetíteni: az istenhitet, az erkölcsi tisztaságot, az isten- és emberszeretetet, és a soha nem múló reményt. Fontos, hogy a következő generációk keresztény identitását erősítsük, fontos, hogy ebben szocializálódjanak, ezt tekintsek életük alapelveként, hogy ők is ezt adják majd tovább. Amikor önmagukat meghatározzák, amikor arról gondolkodnak, ki is vagyok én, milyen elvek alapján szervezem az életemet, akkor a válasz így hangozzék: katolikus vagyok, a hitemet megélem, gyakorolom, és majd gyermekeimet is ebben nevelem fel.

A lengyel *Szent Fausztina Kowalska* (1905–1938) nővér életszentségét hazánkban is ismerjük, tiszteljük. Ő az Irgalmasság Anyja Kongregáció tagja volt tizenhét éves korától. Élete utolsó négy évében naplót vezetett, ebben írta le a Krisztustól kapott üzenetet, az irgalmasság üzenetét. Ezt közvetítette életével mindenkinek: Isten két legfőbb tulajdonsága a szeretet és az irgalom.

Egybecseng Fausztina nővér üzenetével *Babits Mihálynak* az *Eucharistia* című verse: **„Az Úr nem ment el, itt maradt. / Óbelőle táplálkozunk. ... a mi / királyunk, Krisztus, nem halott! / A mi királyunk eleven! / ... / Ereje több, ereje más: / ő óriásabb óriás! / ki két karjával általér / minden családot s törzseket. / Egyik karja az Igazság, / másik karja a Szeretet...”** És ugyancsak egybecseng a fenti gondolatokkal *Ferenc pápa* üzenete is: „Az irgalmasság Istene válaszol a szegényeknek, gondot visel azokra, akik kétségbeesésükben hozzá kiáltanak. Isten úgy hallgat meg és úgy lép közbe megmentően, hogy olyan embereket támaszt, akik képesek meghallani a szenvedők panaszait és cselekedni az elnyomottak érdekében. Rengeteg jó dolgot tehetünk.”

Felhasznált irodalom

- Biblia. Szent István Társulat, Budapest. 1979.
- Diós István (szerk.): Szentek élete. Szent István Társulat, Budapest. 1978.
- Ferenc Pápa Misericordiae Vultus kezdetű Bullája, mellyel meghirdeti az Irgalmasság rendkívüli jubileumát. Szent István Társulat, Budapest. 2015
- Jelenits István: Jegyzet az irgalmasságról. In.: Élet és Evangélium. 1994. Vigilia Kiadó, Budapest. 39-41.
- Jelenits István: Anyák napjára. Életünk. Az európai magyar katolikusok lapja. 38/5. 2006.
- Kiss Mária: Szent Márton élete. In: Szent Márton püspök. Kiadja a Szombathelyi Egyházmegyei hatóság. 1996.
- Korzenszky Richárd: A Biblia a magyar költészetben. In: Cs. Varga István (szerk.): Szent Művészet. Xénia Kiadó, Budapest. 1994: 96-112.
- Magyar Katolikus Lexikon. <http://lexikon.katolikus.hu/>
- Máté-Tóth András: Az irgalom kultúrája.
<http://barankovics.hu/cikk/az-irgalom-kulturaja-kereszteny-ertelmisegi-identitas>.
34. (2016.jan. 20.)
- Rónay László: 1956. október–november. Emlékek, naplók, művek.
Vigilia, 1996/10. 748–761.
- Soós Viktor Attila: Apor Vilmos naplói I. Győr. 2005.

